

رسانه دینی و مشکل بازنمایی زن

به تازگی پس از تماشای چندمین بار «آژانس شیشه‌ای» و دقت در پرداخت شخصیت فاطمه (همسر حاج‌کاظم) توسط کارگردان، به این نکته پی بردم که می‌توان به مدلی از نسبت زن و رسانه دست یافت که نه مفسدهات و تبعات حضور ابزاری زن در رسانه را داشته باشد و نه ساخت هنر و رسانه از زنانگی و وجوه تأثیرگذار آن محروم شود. مدلی که ابراهیم حاتمی‌کیا در این شاهکار سینمایی کار کرده است. ما در «آژانس شیشه‌ای» شاهد نقش و حضور محوری یک زن در روایت فیلم هستیم، بی‌آنکه هیچ تصویری از این شخصیت در هیچ‌یک از سکانس‌های فیلم ببینیم. فاطمه در «آژانس شیشه‌ای» نمادی از زن به‌مثابه همسری تمام‌عیار است که مخاطب تمام محبوبیت ناشی از آرمان‌خواهی قهرمان داستان (حاج‌کاظم) را مدیون او می‌داند. فاطمه در متن فیلم حضور دارد، اما ظهور ندارد. شخصیت‌پردازی فاطمه در «آژانس شیشه‌ای» به‌یقین می‌تواند پایه نظریه‌پردازی و طراحی الگوی مطلوب پیوند زن و رسانه دینی باشد.

یکی از مسائل مهم و اساسی در حیطه مفهومی رسانه دینی همواره موضوع زن بوده است. در نسبت میان زن و رسانه دینی پرسشی محوری وجود دارد و آن هم نحوه و کیفیت بازنمایی زن به‌مثابه کنشگر فعال در رسانه است. در پاسخ به این سؤال طیفی از دیدگاه‌ها و رویکردهای مختلف مطرح شده‌اند و هرکدام به بعدی از ابعاد این مسئله پرداخته‌اند. طیفی از دیدگاه‌ها با حذف حضور زن به‌مثابه کنشگر از رسانه قربات و سازگاری بیشتری داشته‌اند و مفسده ناشی از آن را پایه استدلال خود قرار می‌دهند. طیف دیگر بر ضرورت پیوند زن و رسانه تأکید کرده‌اند و ناممکانی رسانه بدون جذابیت‌های زنانه را مطرح می‌کنند.

دال مرکزی گفتمان مخالفت با حضور زن در رسانه، تعارض ذاتی رسانه و ارزش‌های زن تراز است. رسانه بنا به میل ذاتی خود از زن تقاضای ابراز و ظهور جذابیت‌های زنانه برای افزایش ضریب نفوذ و تأثیر پیام دارد، اما ارزش‌های زنانه بر پوشیدگی و عدم تبرج زن تأکید می‌کند. این دو هرگز با یکدیگر قابل جمع نیستند. دال مرکزی گفتمان موافقت با حضور زن در رسانه، مفهوم «رسانه جذاب» و الزامات ساختاری آن است. در این گفتمان اساساً رسانه با جذابیت تعریف می‌شود و عناصر جذابیت در رسانه نیز معلوم و معروف‌اند!

هیچ‌یک از این دو دیدگاه به‌تنهایی قابلیت حل مسئله موجود را ندارند و دیدگاه سومی باید به عرصه نظریه‌پردازی در این زمینه گام بگذارد. حذف زن از ساخت هنر و رسانه به‌معنای پاک‌کردن کامل صورت مسئله و نادیده‌گرفتن تأثیر روایت‌های زنانه در مهندسی و انتقال پیام به مخاطب است، اگرچه مفسدهات و تبعات اخلاقی استفاده ابزاری از جذابیت‌های زنانه در رسانه نیز موضوع مهم و قابل توجهی است.

خورشیدنوشت: ۱

